

ПРОПОЗИЦІЇ
Міністерства юстиції України
до проєкту Закону України «Про внесення зміни до статті 8 Закону України «Про критичну інфраструктуру» (щодо врегулювання спорів, предметом яких є право власності держави на об'єкти критичної інфраструктури, що перебувають у державній власності)»,
внесеного на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Федієнком О.П., Безуглою М.В. та іншими

(реєстр. № 8316 від 28 грудня 2022 року)

до другого читання

Міністерство юстиції України **підтримує** проєкт Закону України «Про внесення зміни до статті 8 Закону України «Про критичну інфраструктуру» (щодо врегулювання спорів, предметом яких є право власності держави на об'єкти критичної інфраструктури, що перебувають у державній власності)» (далі – проєкт Закону), у редакції від 10 червня 2023 року, запропонованій до повторного розгляду Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки, з врахуванням таких зауважень.

1. Проєктом Закону пропонується доповнити розділ «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу України з процедур банкрутства (далі – Кодекс) пунктами 1⁶ та 1⁷ такого змісту:

«1⁶. Тимчасово, під час дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення чи скасування, не допускається відкриття провадження у справі про банкрутство господарських товариств, які є операторами критичної інфраструктури, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків часток (акцій, паїв) прямо або опосередковано належать державі, частки (акції, паї) яких були примусово відчужені під час дії воєнного стану, крім господарських товариств, що ліквідуються за рішенням власника.

1⁷. Тимчасово, під час дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення чи скасування, відкрите провадження у справі про банкрутство господарських товариств, які є операторами критичної інфраструктури, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків часток (акцій, паїв) прямо або опосередковано належать державі, частки (акції, паї) яких були примусово відчужені під час дії воєнного стану, крім господарських товариств, що ліквідуються за рішенням власника, підлягає закриттю на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство (до та після визнання боржника банкрутом).».

Слід зазначити, що за Конституцією України юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір (стаття 124), а її частиною четвертою статті 13 встановлено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Частиною другою статті 5 Господарського кодексу України визначено, що Конституційні основи правового господарського порядку в Україні становлять,

зокрема, забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, визнання усіх суб'єктів права власності рівними перед законом, непорушність права приватної власності, недопущення протиправного позбавлення власності, економічна багатоманітність, право кожного на підприємницьку діяльність, не заборонену законом тощо.

Також статтею 4 Господарського процесуального кодексу України встановлено, що право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. Юридичні особи та фізичні особи – підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Таким чином, проектом Закону обмежується гарантоване державою право кредиторів господарських товариств, які є операторами критичної інфраструктури, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків часток (акцій, паїв) прямо або опосередковано належать державі та частки (акції, паї) яких були примусово відчужені під час дії воєнного стану, на захист своїх законних інтересів у господарському суді. Виокремлення для зазначених підприємств із встановленої Кодексом процедури відкриття господарським судом провадження у справі про банкрутство порушує конституційні основи правопорядку у сфері господарювання щодо забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання та рівності усіх суб'єктів права власності перед законом, визначені частиною четвертою статті 13 Конституції України, частиною другою статті 5 Господарського кодексу України та частинами першою і другою статті 4 Господарського процесуального кодексу України.

Крім того, вбачається правова невизначеність у запропонованому проектом Закону пункті 1⁷ в частині встановлення тимчасової норми для закриття провадження у справі про банкрутство.

2. Проектом Закону запропоновано внести зміни до статті 90 Кодексу, доповнивши частину першу цієї статті пунктом 8¹, який встановлює підставу для закриття провадження у справі про банкрутство, такого змісту:

«8¹) якщо відкрита справа про банкрутство господарських товариств, які є операторами критичної інфраструктури, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків часток (акцій, паїв) прямо або опосередковано належать державі, частки (акції, паї) яких були примусово відчужені під час дії воєнного стану, крім господарських товариств, що ліквідуються за рішенням боржника;».

Зазначаємо, що запропоновані проектом Закону зміни до розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу є тимчасовими нормами, які діятимуть під час дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення чи скасування. Водночас запропоновані зміни до статті 90 Кодексу є нормами постійної дії. Таким чином, запропоновані проектом Закону положення суперечать одна одній у частині визначення тривалості дії цих норм права у часі.

Крім того, відповідно до пунктів 9, 13 частини першої статті 90 Кодексу одними з підстав для закриття провадження у справі про банкрутство є інші випадки, передбачені Кодексом, та якщо справа згідно із законом не підлягає розгляду в господарських судах України. З огляду на викладене відсутня необхідність внесення змін до статті 90 Кодексу, оскільки господарський суд зможе закрити провадження у справі про банкрутство на підставі положень, запропонованих проектом Закону для внесення до розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу та розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про критичну інфраструктуру».

Доцільно зазначити, що враховуючи запропоновані проектом Закону зміни до Кодексу, який встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи або визнання його банкрутом, відсутня необхідність у дублюванні запропонованих положень у розділі VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про критичну інфраструктуру».

Крім того, запропоновані зміни до статті 90, розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу та розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про критичну інфраструктуру» не узгоджуються одна з одною в частині встановлення виключення щодо боржників, які «ліквідуються за рішенням власника» та які «ліквідуються за рішенням боржника».

3. Проектом Закону пропонується розділ VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про критичну інфраструктуру» доповнити пунктом 1¹, абзацом шостим якого передбачити, що тимчасово, під час дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення чи скасування зупиняється вчинення виконавчих дій та заходів примусового виконання рішень (у тому числі накладення арешту на майно та грошові кошти) у виконавчих провадженнях, за якими боржниками визнані господарські товариства, які є операторами критичної інфраструктури, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків часток (акцій, паїв) прямо або опосередковано належать державі, частки (акції, паї) яких були примусово відчужені під час дії воєнного стану (крім виконання рішень про виплату заробітної плати, вихідної допомоги, інших виплат (компенсацій), що належать працівнику у зв'язку з трудовими відносинами; про відшкодування матеріальної (майнової) шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи; про стягнення аліментів; про стягнення заборгованості із сплати внесків до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування і заборгованості із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування). Підлягають зняттю арешти, накладені на майно та/або грошові кошти господарських товариств, які є операторами критичної інфраструктури, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків часток (акцій, паїв) прямо або опосередковано належать державі, частки (акції, паї) яких були примусово відчужені під час дії воєнного стану.

Крім того, аналогічні зміни пропонуються до розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження».

Так, фактично проектом Закону запроваджується черговий мораторій на вжиття заходів примусового виконання рішень та вчинення виконавчих дій виконавцем.

Реалізація передбачених проєктом Закону положень призведе до неналежного та тривалого виконання судових рішень (крім рішень соціального характеру) та порушення конституційного принципу, передбаченого статтею 129¹ Конституції України, згідно з яким судові рішення ухвалюються іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Зазначене у свою чергу призведе до порушення прав та законних інтересів стягувачів, на користь яких винесені відповідні судові рішення. Також можуть існувати ризики унеможливлення примусового виконання судових рішень, боржниками за якими є відповідні державні підприємства, а стягувачами – держава, підприємства (установи) критичної інфраструктури, підприємства оборонної промисловості, що спричинить погіршення їх економічного стану.

У цьому контексті Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави; невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (рішення від 13.12.2012 № 18-рп/2012; від 25.04.2012 № 11-рп/2012; від 26.06.2013 № 5-рп/2013).

Позитивний обов'язок держави щодо забезпечення виконання судового рішення передбачає створення належних національних організаційно-правових механізмів реалізації права на виконання судового рішення, здатних гарантувати здійснення цього права та обов'язковість судових рішень, які набрали законної сили, що неможливо без їх повного та своєчасного виконання (абзац восьмий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019 № 2-р(II)/2019 (щодо забезпечення державою виконання судового рішення)).

Зокрема, Верховний Суд у справах від 24.01.2018 № 405/3663/13а, від 21.02.2018 № 814/2655/14, від 07.11.2019 № 420/70/19 дійшов висновку, що невиконання судового рішення боржником в частині виплати грошових коштів за відсутності відповідного фінансового забезпечення та фактичної відсутності коштів не може вважатися невиконанням судового рішення без поважних причин.

Крім того, проблема невиконання рішень національних судів є основною причиною звернення осіб до Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) зі скаргами проти України. У такому випадку на державу покладається обов'язок не лише виплатити справедливу сатисфакцію за рішенням Європейського суду, але й виконати рішення національного суду, невиконання якого було предметом оскарження.

Європейський суд неодноразово зазначав, що «право на суд було білюзорним, якби національна правова система Договірної держави допускала невиконання остаточного та обов'язкового судового рішення на шкоду одній із сторін. Виконання рішення є складовою частиною судового розгляду з точки зору статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) (рішення у справі «Горнсбі проти Греції»). Ефективний доступ

до суду включає право на виконання судового рішення без невинуватених затримок (рішення у справі «Іммобільєре Саффі» проти Італії).

Європейський суд вважає, що саме на державу покладено обов'язок дбати про те, щоб остаточні рішення, винесені проти її органів, установ чи підприємств, які перебувають у державній власності або контролюються державою, виконувалися відповідно до вимог Конвенції (рішення у справі «Войтенко проти України»).

Проект Закону в комітетах та на пленарних засіданнях Верховної Ради України супроводжуватиме заступник Міністра юстиції України відповідно до розподілу функціональних повноважень.

Міністр юстиції України

Денис МАЛЮСЬКА